

Türkiye’de Gülcülük: Tespitler / Tahliller

Hasan ÖZÇELİK*1

Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü, 32200, Isparta

(Alınış Tarihi: 05.11.2013, Kabul Tarihi: 24.01.2014)

Anahtar Kelimeler

Rosa damascena,
Ekonomi, Sanayii,
Boya gülü,
Meyve gülü,
Göller Yöresi,

Özet: Bu çalışmanın amacı bilgi, deneyim, gözlem ve literatür ışığında Türkiye’de gülcülük sektörünün mevcut durumu, geleceği, alınması gereken önlemleri ve yapılması gereken işlemleri ortaya koymaktır. Makalede sektörel paydaşlar açısından mevcut durum tespiti, analizler ve öneriler yer almaktadır. Türkiye’de güller ve gülcülük mazisi çok eskilere dayanan öz değerlerimizdendir. Yağ gülcülüğünde dünya lideri konumunda olmamıza rağmen gülcülükten kazanılan döviz harcanandan çok azdır. Sektörün daha güçlü olabilmesi; paydaşlar arasındaki ilişkilerin artırılarak güçlendirilmesi ve en azından büyük paydaşlarının Ar-Ge destekli kümelenmesine bağlıdır. Bunun için “Gül Vadisi Projesi” iyi bir fırsattır. Sanayide teknoloji yenilenmesi, ürün çeşidinin ve özellikle kozmetik ürünlerinde kalitenin artırılması, yağ güllerinde genotip belirleme ve seleksiyon çalışmaları yapılması, meyve gülcülüğü/boya gülcülüğü/gül turizmi gibi yağ gülcülüğüne alternatifler bulunması, modern ithal güllerin yerine yerli güllerimizin ıslah edilerek peyzajda kullanılması, tüm gül atıklarının değerlendirilebilmesi, nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi ve istihdamı sektörü büyütecek ve kazancını arttıracaktır.

Rose Economy in Turkey: Analyses and Detections of the Sector

Keywords

Rosa damascena
Economy
Industry
Dye roses
Fruit roses
Lakes Region
Türkiye

Abstract: The main aim of this study is to present the current situation and the future of rose production sector, to determine measures to be taken and the procedures to be done in the light of knowledge, literature, observation and experience. The current situation determination, analyses and recommendations are included in this paper. Roses and their productions are one of our important self-values that has a very deep history. Although we are the leader country of rose oil production in the world, the income we earned from this sector is less than we spend for it. The most important necessity for solving the problems of the sector is increasing and strengthening the relations between stakeholders and clustering of them with the support of R&D, at least, the biggest ones. The Rose Valley Project is a good opportunity for these purposes. Renovation of the technology, increasing product types and in particular improvement of the quality in cosmetics, determination of genotype and selection studies in oil rose production sector, finding alternatives such as fruit/dye/production from rose and rose tourism, using our local rose varieties after rehabilitation instead of modern imported ones in landscaping, utilising all rose waste, increasing qualified human power and workings will enlarge the sector and raise the income.

1. Giriş

Gülcülük sektörü mazisi çok eski yıllara uzanan öz değerlerimizdendir. Tarihsel süreçte güller peyzaj değeri yanında tıbbi, aromatik, gıda ve boya amaçlı kullanılmışlardır. Güller kültür, edebiyat, sanat ve maneviyatta sembolleşmiştir. Gülün İslam

dünyasında önemli bir yeri vardır. Ziyaretgâhlarda, mezarlıklarda, dini merasimlerde gül suyu dağıtılır, mezarlıklara güller dikilir (Özçelik vd., 2006; Altıntaş, 2009).

Anadolu’da farklı illerde gül üretimi için denemeler yapılmış ve teşvikler verilmiş olmasına rağmen Göller

* İlgili yazar: hasanozcelik@sdu.edu.tr

Yöresi dışındaki iller başarılı olamamıştır (Anonim, 2013). Yöre tarıma dayalı bir ekonomik yapıya sahiptir. Ticari faaliyetinin ve gelirlerinin önemli bir bölümünü tarım ürünlerinden ve bu ürünlere dayalı olarak gerçekleştirilen üretimden sağlanmaktadır. Isparta gülü adeta yöre ile özdeşleşmiştir. Gül, Isparta’da ekonominin can damarı ürünlerin başında gelmektedir. Isparta gülü, kokusu ve çeşitli özellikleri ile dünyada pek az örneği olan bir türdür. Bu gülden elde edilen ürünler gerek ham madde olarak gerekse nihai ürün olarak pek çok ülkeye ihraç edilmektedir. Dünyanın önde gelen parfüm ve kozmetik üreticilerinin en önemli gülyağı üreticisi ve tedarikçisi Isparta’dır.

Göller Yöresi’nde sanayi amaçlı tarımı yapılan yağ gülü; R. damascena türüne ait genotiplerdir. Tarafımızdan yapılan bir çalışmaya (Özçelik vd., 2009) göre; bu türün ülkemizde 15-20 civarında genotipi (çeşidi) bulunmaktadır. Sadece Isparta’daki gül tarımı yapılan bahçelerde 4 genotipi tespit edilmiştir. Isparta ismi “gül” ile özdeşleşerek dünyada bir marka olmuş ve R. damascena türü “Isparta Gülü” olarak literatüre girmiştir. “Isparta Gülü”nün hammadde olarak kullanıldığı bir çok gül ürünü bulunmaktadır. Parfüm sektöründe gül yağı “sıvı altın” olarak ifade edilmektedir. Sevgi ve huzuru temsil etmesi nedeniyle tarih boyunca her zaman ilgi çekici bir özelliğe sahip olmuştur (Akkurt vd., 2012).

Gül çiçeği, gül yağı ve gülsuyunun fiziksel, psikolojik ve ruhsal etkileri nedeniyle gıda, tedavi, güzellik, koku, bakım ve süs maksatlı birçok kullanımı bulunmaktadır (Özçelik vd., 2011). Nitekim tedavide gül suyu, gül macunu ve gül yağı “gül üçlemesi” olarak ifade edilmektedir. Bu ürünlerin kokusu, sıvı olarak tüketilmesi ve cilde sürülmesi ile ruhsal ve bedensel birçok hastalığın tedavisinde faydalı olduğu bilinmektedir. Kokusunun ferahlatıcı ve serinletici etkisi yanında zihin açıcı özellikleri de vardır (Aktan ve Sağdıç, 2004; Aciduman vd., 2007; Özçelik vd., 2011). Ayrıca, tedavi amaçlı kullanıldığı rahatsızlıklar arasında baş ağrısı, bayılma, ağız, boğaz ve kulak ağrıları, göz rahatsızlıkları, cilt hastalıkları, ruhsal ve sinirsel rahatsızlıklar sayılmaktadır (Widrechner, 1980; Demirhan, 1992). Ayrıca, bebekler için mama, büyükler için hazım kolaylaştırıcı, ishal giderici özelliklerinin olduğu da bildirilmektedir. Bazı kitaplarda gül yağının bir “iksir” ve “hediyelerin en güzeli” olduğu ifade edilmiştir. Türkiye’nin dünyada tanınmasında rol alan ürünlerden olan gül yağı, kozmetik sektörü için önemli bir ham maddedir (Akkurt vd., 2012).

Bu güne kadar gül ve gülcülük üzerine çok sayıda proje ve yayın yapılmıştır. Çoğunluğu birbirini tamamlamayan temel veya tarımsal araştırma niteliğindedir. Ancak sanayi veya ekonomik amaçlı olarak güllere bakış ve gül atıklarının değerlendirilmesine yönelik çalışmalar neredeyse

yok gibidir (Anşin, 1985; Arslan vd., 1996; Baytop, 2001; Baydar, 2005; Özçelik vd., 2009; Özçelik, 2010).

Türkiye biyolojik çeşitlilik açısından Dünya’nın önde gelen sayılı ülkelerinden birisidir. Ancak bu çeşitliliğin ekonomiye katkısı beklenenin çok altındadır. Türkiye gül biyoçeşitliliğinde de önemli bir ülke olmasına rağmen bu zenginlik yeterince tanıtılmamış ve ekonomiye kazandırılmamıştır. Avrupa ülkeleri doğal ve bahçe gülü çeşitliliğinde Türkiye’den fakir olmalarına rağmen ekonomisinde bizden çok öndedir. Tek güçlü olduğumuz alan yağ gülcülüğünde hammadde üretimidir. Bu yüzden özellikle Fransa ülkemizden gül yağı ithal etmek zorunda kalmaktadır. Buna karşılık Avrupa gül yağını işleyerek aldığı hammaddeye aşırı bir katma değer eklemekte; gülleri ıslah ederek çeşitliliği artırdığından çoğu ülkeyi peyzajda Avrupa güllerine muhtaç durumuna getirmektedir. Bu nedenle Avrupa’nın ıslah ile ulaştığı 18000 gül çeşidinden bahsedilmektedir. İthal edilerek parklara peyzaj amaçlı dikilen Avrupa güllerinden halkımızın memnuniyet derecesi ise oldukça düşüktür. Yerli güllerimizin peyzaj değeri düşüktür, ama kokuludur. Gülleri peyzajda kullanmak isteyen illerimiz genelde ithal yoluyla gülfidanı temin etmektedir. Isparta başta olmak üzere Eskişehir, Konya, İzmir, İstanbul vs. pek çok ilimizde şehir peyzajında kullanılan güller genelde yurt dışından (Fransa, Macaristan, Hollanda, Almanya, Bulgaristan vs.) ithal edilmektedir.

Peyzaj değeri yüksek yerli çeşitler geliştirme ihtiyacı ortadadır ve bu ihtiyacın çapı gün geçtikçe artmaktadır. Öte yandan biyoçeşitlilikten yararlanmanın sürdürülebilir olması için koruma, geliştirme ve tanıtım çalışmalarının da yapılması gerekir. Çünkü insanlar güzellikleri tanıyarak sever ve sevdikçe korur (Özçelik vd., 2009).

Gülcülük sektörü sadece yağ ve peyzaj güllerinden ibaret olmamalıdır. Meyve amaçlı, boya amaçlı, kesme çiçek amaçlı güller de bu sektörde paydaş olmalıdır (Özçelik vd., 2010). Gül yağı fabrikalarının yılda 1-1.5 ay çalışmasından sonra lavanta, kekik vs. işlemesi yerine meyve ve boya gülcülüğüne yöneltilmesi gerekirdi.

Bu makalenin amacı; sektörel paydaşlara ve konuya ilgi duyanlara Türkiye’de gülcülük sektörünü çeşitli yönleriyle tanıtmayı amaç edinmektedir. Sektörün ekonomik amaçlı mevcut durum tespiti yapmak, çeşitli yönleriyle analiz etmek ve sorunlarının kısa sürede çözüme kavuşturulabilmesi için önerilerde bulunmaktadır. Bu bilgilerin sunumunda etkili olan 3 proje vardır. Bu projeler makalenin Teşekkür kısmında belirtilmektedir. Diğer bilgiler literatüre ve gözlemlerimize bağlı olarak verilmektedir. Makalenin gülcülük sektörü ve konuya ilgi duyanlar için bir rehber olması hedeflenmiştir.

2. Gülcülük Sektöründe Mevcut Durum Analizi

Güçlü ve zayıf yönler- fırsat ve tehditler (GZFT):

Güçlü yönler:

Dünya’da gülyağı üretiminde lider ülkeyiz. Gülyağı üretiminde Isparta ilk sırada yer alır. Isparta; 8.000’den fazla gül tarımı yapan çiftçisi, 15 civarında gül çiçeği işleyen firması (Göller Yöresi’nde toplam 25 fabrika), sadece Isparta’da 30 civarında kozmetik ve şekerleme üzerine imalat yapan firmasıyla yurt içinde ve dışında gülün imajını oluşturmaktadır. Fabrikaların 6’sı Gülbirliğe aittir. Sektörün en büyük paydaşı Gülbirliktir. Yöre Dünya gül yağı ihtiyacının (3 ton) yaklaşık %65’ini (Isparta %50’sini) üretmektedir. Türkiye gülyağı üretiminin % 80’i Isparta, %15’i Burdur ilimizdedir. Isparta’da Gülbirlik Rosense markasıyla 40 dalda yaklaşık 120 ürünü dünya pazarlarına sürmektedir. Gülcülük sektöründe yılların verdiği bir deneyim, kültür ve yaşantıya sahiptir. Gülbirlik dışında da gül ve kozmetik üzerine dünya çapında etkin Gülsaray Kozmetik, Arzen Kozmetik, Gülsan Gül Yağı San. ve Tic., Sebat Gül yağı ve Tic. gibi firmalar bulunmaktadır (Akkurt vd., 2012).

Türkiye’de gül dikim alanı 35.000 dekar civarındadır. Bunun 18000 da. rı Isparta’dadır. Bu değer üretilen gül yağı miktarından dekara 500 kg çiçek ve 4 ton çiçekten 1 kg gül yağı üretimi mantığıyla hesaplanarak bulunmuştur.

Yıllık gül çiçeği üretimi Isparta için 8500 tondur. Yaklaşık 5 dekar bahçenin ürettiği gül çiçeğinden 1 kg. yağ çıkmaktadır. Isparta’da gülcülük 10.000 aileye ekmek kapısıdır; yılda 8 milyon Tl./yıl gelir bırakmaktadır. Kazaz (1997)’a göre; 1990 yılı verileri esas alınarak dünyada toplam gül çiçeği üretimi 40.000 ton olup ülkelere dağılımı aşağıdaki gibidir: Türkiye: 22000 ton; Bulgaristan: 10400 ton; Fas: 3600 ton; Meksika: 1800 ton; Bağımsız Devletler Topluluğu: 1800 ton; İran: 450 ton (Akkurt vd., 2012).

Türkiye’de 3 ilde (Tokat, Gümüşhane ve Erzincan) 5 gül meyvesi(kuşburnu) işleyen fabrika vardır. Yıllık hammaddenin ihtiyaçları herbiri için yaklaşık 10.000 tondur. Bu ürünlerin satışı ve pazarlanmasında herhangi bir sıkıntı yoktur.

Türk halkının güle olan tutkunluğu inancına ve tarihsel geçmişine bağlı olarak diğer halkların çok üzerindedir. İmkani olan her kişi bahçesine önce gül diker. Bu nedenle gül peyzajda ve kesme çiçekçilikte ayrıcalıklıdır. Dostlukları pekiştirmede, küskünleri barıştırmada gül adeta bir iksirdir; gül bulunamazsa diğer çiçekler tercih edilir. Sadece İstanbul ilimizde yaklaşık 6 milyon adet Meyland gülünün halka açık alanlarda yetiştirilmekte olduğu tahmin edilmektedir. İstanbul Ağaç, Peyzaj... A.Ş. yıllık alım garantili 1

milyon gülfidanı üretmektedir. Bursa, Antalya, İzmir, Yalova, İstanbul, Manisa, Konya, Malatya, Samsun, Çorum peyzaj amaçlı gülfidanı üretiminde önde gelmektedir.

Bu gün Türkiye’de her ilde en az bir Üniversite bulunmaktadır. Gülcülüğün başını çeken Göller Yöresi’nde ise en güçlüsü Süleyman Demirel Üniversitesi’dir. Öğrencisi ve çalışanıyla 70.000 kişi barındırmaktadır. Bu üniversitede gül üzerine araştırma yapan GÜLAR, Botanik Bahçesi, Merkezi Laboratuvar, Ziraat Fakültesi gibi birimler bulunmaktadır. Ülke ekonomisindeki iyileşme doğrudan asker, öğrenci ve kamu çalışanları ile bölgeye yansımaktadır (Akkurt vd., 2012).

Bir proje kapsamında Türkiye’deki tüm yerel gül çeşitleri toplanmış, 45 türe bağlı 300 çeşit tespit edilmiş; bu koleksiyon bahçesi SDÜ. Botanik Bahçesinde kurulmuş ve orada sergilenmektedir (Özçelik, 2010).

Türkiye meyve ağaçlarının yaklaşık %70’inin ve bölge için hayati öneme haiz gülün dahil olduğu Rosaceae (Gülgiller) familyasının da gen merkezi Akdeniz bölgesidir. Dolayısıyla yöre ve Türkiye gülcülükte avantajlı bir ülkedir (Özçelik vd., 2012). Türkiye’de elma üretiminin %22’sinin Isparta’dan karşılanması, kaliteli kiraz üretiminde başı çekmesi gibi meyvecilik başarıları Akdeniz iklim bölgesinin ılıman kuşağında bulunmasıyla yakından ilgilidir.

Türkiye, dünyanın tıbbi ve aromatik bitkiler açısından önde gelen ilk 7 ülkesinden birisidir. Bu bitkilerin dâhil olduğu önemli bir familya olan Labiatae (Lamiaceae) familyasının gen merkezi Akdeniz bölgesidir. Dünyanın en önemli kekik ihracatçısı olan ülkemiz, kekik ticaretinin %70-80’ine sahiptir. Yılda 7500 ton kurutulmuş kekik ihraç etmektedir (Baydar, 2005). Bunun da % 20’sini tek başına Isparta üretmektedir. Ülkenin en çok ihraç edilen kekiği de “Sütçüler kekiği” dir

Türkiye coğrafi konumu, verimli toprakları, uygun iklim koşulları, rekabetçi işgücü, büyük pazarlara yakınlığı ve tarımsal üretim için elverişli koşullara sahiptir. Tarımsal ürün çeşitliliği (gül, haşhaş, elma, kiraz, anason, süs bitkileri ve tıbbi aromatik bitkilerden önemli gelir elde etmektedir).

Türkiye’nin endemik, tıbbi-aromatik bitkiler bakımından zenginliği, biyoçeşitlilikte önemli gen merkezlerini barındırıyor olması, Göller Yöresi’nde tabiatı koruma alanlarının, sulak alanların, jeolojik yapı farklılığının zenginliği ve mikroklima özelliği taşıması floristik ve faunistik açıdan zenginliği artırmaktadır. Örneğin Isparta il sınırları içinde 2300 bitki türü yetişmekte; bunlardan yaklaşık 90’ı Tıbbi-aromatik, 650 kadarı endemiktir. Kültür olanları da eklendiğinde Isparta’nın 115 civarında tıbbi-aromatik

bitki potansiyeli bulunduğu ortaya çıkar (Özçelik ve Serdaroğlu, 1998).

Ayrıca yöre orman ürünleri ve ormancılık açısından zengin bir coğrafyaya sahiptir. Ormanlık alanlar Türkiye ortalamasının çok üzerindedir. Türkiye’de ormanlık alanların yüz ölçümüne oranı %27 iken Isparta’da %43, Burdur’da %47 ve Antalya’da %54’tür. Bu durum av ve yaban hayatı açısından önemli bir değerdir. Su kuşları bakımından önemli bir alan olan Burdur Gölü, özellikle dikkuyruk ördeğin % 60-70’inin burada kışlaması ve Ramsar Listesine (Uluslar Arası Sulak Alanların Korunması Sözleşmesi) dahil edilmesi önemli bir artı değerdir (Akkurt vd., 2012).

Bölgenin turizm eksenli tanınırlığı güçlü diğer bir yönüdür. Antalya’nın Göller yöresine komşu olması pazar hacmini artırmaktadır. Antalya’ya her yıl ortalama 7 milyon turist gelmektedir. Ortalama 5 gün kalmakla 33 milyon geceleme yapmaktadır. Davras dağının önemli bir kayak merkezi olması ve Isparta il merkezine çok yakın olması önemli bir avantajdır (Akkurt vd., 2012).

Türkiye’nin AB ile Gümrük Birliğine dahil olması, komşu ve çevre ülkelerin önemli bir kısmı ile Serbest Ticaret Anlaşmalarının mevcudiyeti Dünya pazarlarında rekabet edebilme şansını artırmaktadır (Akkurt vd., 2012).

Yöresel çeşitlilik arz eden alış-veriş (geleneksel el sanatları, halı, deri, organik gıdalar vs.) ve alternatif turizm (inanç, ekoturizm, yayla turizmi, kültür turizmi) olanaklarına sahiptir.

Yöre gelişmiş bir kara ve hava yolu taşımacılığına sahiptir (Akkurt vd., 2012).

Zayıf yönler:

Şirketlerin, firmaların kurumsallaşmalarının ve imkanları olmasına rağmen (nakit kullanma, proje yazma ve kredi kullanma vb.) girişimciliklerinin zayıf olması (Akkurt vd., 2012),

Sektörel paydaşların Ar-Ge çalışmalarına, innovasyona, markalaşmaya, patent ve tescil işlemlerine yeterince önem vermemeleri (Akkurt vd., 2012). “Her Yönüyle Gül Sempozyumu” Isparta’da düzenlenmesine rağmen sektörden katılım beklenin çok altındadır. Yapılan araştırmaların çoğu sektöre bilinmemektedir.

Hammadde üretimine ağırlık verilmesi, hammadde üretiminin pazarlanmasının kolay olmasına karşılık kârlılık düzeyinin düşük olması; kazancı artırmanın yolu olarak zamanla mamul maddeye dönüşüm beklenirken bu işlemin yeterince yapılamaması, Gül çiçeğinin yeterince işlenmemesi, gül çiçeğindeki yağın toplamadan satışına kadar olan süreçte önemli

bir kısmının kaybedilişi ve yan ürünlerinin ekonomiyi kazandırılmayışı,

Gülcülük sektörünün yeterli kalifiye elemana sahip olmayışı (özellikle gül hastalıkları konusunda oldukça yetersiz),

Gül ürünlerinin pazarlandığı özel yerler olmaması, ürünlerin tanıtım eksikliği ve kötü ambalaj, kalite yetersizliği, yüksek vergi vs. sebebiyle etkin pazarlanamayışı,

Ürün işleme ve paketlenme istasyonlarında kalite sistemlerinin kurulmamış olması,

Organik gül tarımının çiftçiye zor ve zahmetli gelmesi nedeniyle benimsenmeyişi,

Sulama sistemlerinin, bakım-dikim işlerinin teknoloji yetersizliği veya mevcut imkânların kullanılmayışı (örneğin gül bahçelerinde damlama sulamanın yeterince tercih edilmemektedir),

Gül üreticilerinin ve gül işleyen firmaların yeterince organize olmaması. Kozmetik firmalarının bir organizasyonu olmasına rağmen bu organizasyonun etkin olmayışı,

Lojistik alanlarda bilişim teknolojilerinin yetersiz kullanımı,

Üretim yapmadan önce hedef pazarın ve tüketim alışkanlıklarının tespit edilmemiş olması nedeniyle arz talep dengesinde düzensizlikler yaşanması,

Gülün sağlık sektöründe öneminin yeterince anlaşılmamış olması,

Ürünlerin pazarlanmasının turizmle kuvvetli ilişkisinin olduğu gerçeğinin ilgili sektör temsilcileri ve yetkilileri tarafından yeterince anlaşılmamış olması (Akkurt vd., 2012),

Turizm faaliyetleri bölgede belirli bir kesimde yoğunlaşmış, tüm alana yayılmamış olması,

Yöredeki doğal güzelliklerin (göller, ormanlar, jeolojik yapı, tıbbi-aromatik bitkiler, endemikler) turizme kazandırılmamış olması,

Yörenin tarihi ve kültürel değerlerinin tam belirlenememiş, tanıtılmamış, belirlendiği kadarıyla bile turizme kazandırılmamış olması (Akkurt vd., 2012),

Gül kültürüne yönelik bir müze, tarihçesini anlatan kullanılan araç ve gereçler, gül yağı üretim işlemleri, mamul maddeye dönüştürme vb. işlemleri içeren ziyarete açık bir mekanın olmaması (Akkurt vd., 2012),

Bilimsel amaçlı SDÜ bünyesinde bir koleksiyon bahçesi var olmasına rağmen Türkiye güllerinin turizm ve ticari amaçla tanıtıldığı bir rosaryumun olmayışı ... sayılabilir.

Fırsatlar:

Göller Yöresi’nin dolayısıyla Türkiye’nin dünyada tanınmasında rol alan gül yağı kozmetik sektörü için önemli bir hammaddedir. Sentetik gül yağı amaca hizmet etmemektedir. Kozmetik ve parfüm endüstrisinin Göller Yöresi’nde ve hatta ülkemizde gelişmesi için büyük bir Kozmetik Vadisi oluşturma potansiyeline sahiptir (Akkurt vd., 2012). Bu amaçla Kalkınma Bakanlığı’nca desteklenen BAKA ile SDÜ arasında 2013 yılı başlarında sözleşmesi imzalanan “GÜL VADİSİ Projesi “ iyi bir fırsattır.

Tarımda meydana gelen gelişmelere paralel olarak Gülcülük sektörü de bazı imkanlara kavuşmuştur. Kamu ve özel kurumlardan kredi, hibe vb. alabilmektedir. Özellikle Kırsal Kalkınma Ajansı Isparta ilinde gülcülük üzerine hatırı sayılır destekler vermektedir.

Sektörün ürünlerini tanıtabilmesi için Antalya’da düzenlenecek olan Expo 2016 Dünya Botanik Fuarı bir fırsattır. Turizm Stratejisi 2023’te bulunan İstanbul-Antalya hızlı tren projesinin gerçekleştirilmesi Göller Yöresi için bir fırsattır (Akkurt vd., 2012).

Bölgede düzenlenen ve düzenlenecek olan ulusal ve uluslar arası bilimsel ve kültürel toplantılar (fuvar, sempozyum vs.) sektörü tanıtmak için birer fırsattır. Özellikle de kozmetik ve parfümeri firmaları için bir fırsattır. Bu toplantılar genellikle İstanbul, İzmir, Ankara ve Antalya’da düzenlenmektedir (Akkurt vd., 2012).

Gülcülüğün başşehri olan Isparta’da, kozmetik ürünlerinin kalite standardı, inovasyon, akreditasyon gibi işlemleri SDÜ ile birlikte Sağlık Bakanlığı adına; gıda ve tarım ürünlerini de Tarım Bakanlığı adına yapabilmeleri için hiç bir engel yoktur. Bu potansiyelin Isparta’da/Üniversitede varlığı bir fırsattır.

Gülcülükte en ciddi rakibimiz olan Bulgaristan’ın rekabet gücünün düşük oluşu bir fırsattır (Akkurt vd., 2012). Bu durum uzun sürmeyebilir. Yaklaşık 4000 subayla Polatlı Topçu ve Füze Okulu’nun Isparta’ya taşınması yöre halkı için önemli bir fırsattır (Akkurt vd., 2012).

Antalya, kesme çiçek üretiminde Türkiye’nin %70’ine karşılık gelmektedir. Uygun olmayan sıcak yaz aylarında ise Isparta bağlantılı çiçek üretimi yapmaktadır. Bu imkân gül için de geliştirilebilir. Ama bu güne kadar Isparta’dan kesme çiçek üzerine gül üretimi yapılmadı. Aynı durum minyatür güller için

de geçerlidir. Bürolarda süs amaçlı kullanım için gül üretilebilirdi. Bu ihtiyaçlar halen Göler Yöresi dışından karşılanmaktadır.

Türkiye lale ve gül cennetidir. Bu bitkilerin inancımızda sembol değerleri vardır, halkımızın beğenisini kazanmışlardır. Lale devri mazimizde unutamadığımız bir dönemdir. Lalenin adının geçtiği yerde insanlar gülü de sormaktadır. Bir tüplü gül fidanının en küçüğü 5 TL, baston gül şeklinde aşı ile çeşitlendirilebilenlerin fiyatı ise 50(-80) TL. ye kadar ulaşabilmektedir. Burada ciddi bir pazar hacmi vardır.

Tehditler:

Gül yağcılıkta en ciddi rakibimiz olan Bulgaristan’ın baskıcı bir rejimin yıkılmasıyla özel teşebbüsün güçlenmesi, işgücü ve maliyeti ucuz; her yönüyle Avrupa devletlerine daha yakın olması nedeniyle rekabet gücünün günden güne artması en önemli tehdittir. Benzer şekilde Hindistan, Çin, Fas gibi işçilik ücreti düşük olan ülkelerin de son zamanlarda gülcülüğe el atması ve ucuza imalat yapabilmesi ciddi bir tehdittir (Akkurt vd., 2012).

Yıllık cirosu 7 milyar TL civarında olan Kozmetik sektörünün en az 6 Milyarının ithal edilmesi ülkemiz için ciddi bir tehdittir. Yerli kozmetik mamullerinin standardının düşük olması ve üreticinin yasal prosedürü pek fazla önemsememesi ciddi bir tehdittir. Sertifikalı gül ürünlerinin azlığı ve sertifika verecek kurumların yetersizliği ciddi bir tehdittir.

Sanayileşmenin yetersiz olması ve küresel ekonomik krizin bu sektörü de etkilemesi (gelir seviyesi düştükçe gülcülük zarar etmektedir) geçici de olsa bir tehdittir.

Gülyağını en çok ihraç ettiğimiz Fransa ile ülkemiz arasında Ermeni soykırımı vb. konularında son zamanlarda meydana gelen gerginlik geçici de olsa bir tehdittir (Akkurt vd., 2012).

Gül, dikenli bir bitki olduğundan ve erken saatlerde toplanması gerektiğinden işçi bulmada yetersizlik çekilmektedir. Kırsal kesimdeki genç nüfusun şehirlere göç etmesi ve bu göçün gün geçtikçe artması işçi bulmada gelecekte ciddi bir tehdittir.

Ülkede tarımsal alanların miras yoluyla bölünmesi nedeniyle arazilerin küçülmesi, masrafın artması bu sektör için de ciddi bir tehdittir.

Hastalıklı, yaşlı ve bakımsız gül bahçelerinin bozularak yeni gül bahçelerinin bu anaçlardan (kazık) kurulması ciddi bir tehdittir.

Yanlış tarım uygulamaları (ilaçlama, sulama, gübreleme vs.) sonucunda dekar başına 100 kg’a kadar gül çiçeği veriminin düşmesi ve bahçelerin

hastalanması; gül çiftçisinin organik gülcülüğü benimsememesi... İlaç kalıntısı üzerine çalışan laboratuvar sayısının azlığı, kapasitelerinin yetersizliği; denetimin yeterince yapılamayışı...

Altın borsası, canlı hayvan borsası gibi uygulamaları bildiğimiz halde bir gül borsasının kurulmaması olması ciddi bir tehdittir.

Yöre dışındaki girişimcilerin ve yatırımcıların sektörel iş kurlmalarına etkin ve yetkili önemli bir kesimin pek iyi bakmaması (Akkurt vd., 2012),

Desteklerin yetersizliği, mevcut desteklerin çeşitli nedenlerle kullanımının azlığı sayılabilir.

Gülcülüğü geliştirmek amacıyla kurulan S. Demirel Üniversitesi GÜLAR(Gül ve Gül Ürünleri Araştırma ve Uyg. Merk.) Müdürlüğü'nün sektörel paydaşlarca önemsenmeyişi, paydaşlar arasındaki küçük çaplı rekabetler/menfaat çatışmaları nedeniyle büyük menfaatlerin kaçırılması ciddi bir tehdittir.

3.Durum Tespiti, Sorunlar ve Öneriler:

Yukarıda yapılan analizlerden güçlü yönler hariç, diğerleri dikkate alınarak gereği yapılmalıdır. Mesela, zayıf yönler güçlendirilmeli, tehditler ortadan kaldırılmalı, fırsatlar iyi değerlendirilmelidir.

1935 yılında kurulan gül yağı fabrikası ile yeni kurulanlar arasında ciddi bir teknoloji farkı yoktur. Yerel bir ürünümüz olduğu için teknoloji transferi imkânımız da yoktur. Gül işlemede teknoloji yenilenmesi yapılmalıdır. Atıklar işlenmeli ve azaltılmalıdır.

Gül yağı; konvensiyonel, konkret, absöüt gibi sınıflandırılmaktadır. Her türlü tüketiciye hitabeden çeşit, kalite ve fiyatlar oluşturabilse kazancımız ve itibarımız şüphesiz artacaktır. Mesela gıda ile kozmetik sektörleri için bile ayrı gülyağı sınıfımız oluşturulmamıştır.

Türkiye, gül biyoçeşitliliğinde müstesna bir zenginliktedir. Gül cinsinin gen merkezi içinde bulunduğumuz coğrafyadır. Bu zenginliği ekonomiye kazandırarak gelir elde etmek, istihdam oluşturmak için mevcut gülcülüğe alternatifler aranmalıdır. Meyve gülcülüğü (Aciduman vd., 2007), boya gülcülüğü (Fuleki, ve Francis, 1968; Çınar vd., 2004), sağlık ve aromaterapide (Basim ve Basim, 2003; Köse vd., 2007) gül gibi. Isparta için kesme çiçek, baston gül, minyatür gül vb. amaçlı gül yetiştiriciliği denenmelidir. Kesme çiçek amaçlı karanfil üretimi iyi bir örnektir.

Pek çok ilimiz şehir peyzajında güllere önem vermekte ancak kullanılan gülleri genelde ithal etmektedir. Meyland, Kordes grubu gibi ithal, kokusuz güllerin yerine yerli, kokulu ve farklı amaçlı

gül çeşitlerini belirlemek ve bu çeşitleri ıslah ederek geliştirmek; ülkenin yerli gül ihtiyacını karşılamak gerekir. Bu konuda İstanbul Ağaç, Peyzaj .. A.Ş. iyi bir örnektir.

Sanayide kullanılan gıda boyalarının çoğunluğu ya sentetik ya da atık organik maddeden yapılmaktadır. Her birisinin yan etkileri vardır. Güllerin çok çeşitli renklerde olması, zehirli bileşiklerinin olmaması, hızlı büyümesi ve halkımız tarafından çok sevilmesi boyar madde kaynağı olarak önemli olabileceğini düşündürmüştür. Günümüzde Kuşburnu çayı bile kuşburnu ile ilgili olmayan (Hibiscus vs.) bitkilerin boyası ile ya da sentetik katkı maddeleri ile renklendirilmektedir. En azından gül ürünlerinin gül boyası ile boyanması sağlanabilir.

Şehir peyzajında kullanılacak güllerin sadece süs amaçlı değil, aynı zamanda farklı endüstriyel amaçlarla değerlendirilebilmesinin yöntemleri araştırılmalıdır. Bu amaçla güllerden boyar madde eldesi gıda sanayii açısından çok önemli bir olgudur. Zira güllerin zehirlisi ve sevilmeyen rengi bulunmamaktadır. Aynı şekilde bilinçli bir tasarımla açık gül bahçeleri kurularak Osmanlı döneminde olduğu gibi psikiyatrik ve nörolojik hastalıklarımızı hafifletebiliriz. Meyvesi peyzajda değerli olan gülleri kullanarak meyvelerini halkın kullanmasına izin verebilir, insanlarımızı memnun etmenin yanında güllerle aşına olmasını sağlayabiliriz. Isparta belediyesinin ıhlamur ağaçları uygulaması güzel bir örnektir. Bitkiler sadece süs/gölge amaçlı olmamalı, aynı zamanda işlevsel olmalıdır.

Güllerin budama ve söküm sonrası meydana gelen atıklarının değerlendirilerek ekonomiye kazandırılması; bu suretle ortadan kaldırılması, hiç olmazsa azaltılması sağlanmalıdır. Peyzaj tasarımlarında, fide ve fidan yetiştiriciliğinde ve yağ gülcülüğünde budama sonucu meydana gelen gül atıklarının miktarı üzerine kesin bir rakam verememekle beraber bu miktarın yüz binlerce tonu bulacağı tahmin edilmektedir. Bu atıkları değerlendirerek ekonomiye kazandırmak, yeni kullanım alanları bulmak ve bu şekilde gelir artışı sağlamanın yolları aranmalıdır.

Sürdürülebilir bir kalkınma için biyoçeşitliliği korumak ve geliştirmek esastır. Bu amaçla yerli güllerimizin korunduğu, sergilendiği ve çeşitlilikten faydalanmanın devamlılığını sağlamaya yönelik araştırma-geliştirme çalışmalarının yapılabileceği bir rosaryum kurulmalıdır. Bu tesis illerde yaygınlaştırılmalıdır. Günümüz Türkiye'sinde standartlara uygun bir rosaryum maalesef yoktur.

Gül çiçeklerini toplamak için bir makine; işlenişine kadar geçen sürede ve işlemlerde yağ kaybını önlemek için teknolojik çalışmalara ihtiyaç vardır. Bu kaybedilen yağ, esasen en kaliteli yağdır.

Turizm, gülcülükte en kolay kazanç yoludur. Gül çeşitliliği ve kokusu turizm açısından önemli bir değerdir. Örneğin, yılda sadece 40.000 Japon turist gül bahçesi görmek ve kokusunu idrak etmek için Bulgaristan’a gitmektedir. Bu potansiyel Türkiye’ye (İstanbul, Isparta vs.) yönlendirilebilir. Bunun yolu düzenli ve anlamlı bir rosaryum (gül bahçesi) kurmaktan ve turizme bu değerleri kazandırmaktan geçer. Burada gül ürünleri pazarlamak, gülün kullanım amaçlarını, tarihi gelişimini, üretimini vs. göstermek oldukça anlamlı olacaktır (Akkurt vd., 2012).

Yağ gülü tarımı yapan çiftçinin aldığı yetersiz teşvik ve işlemlerini yapan firmaların yıllardır verdiği fazla verginin önüne geçilmesi için Tarım Bakanlığı listelerinde yağ gülünün süs bitkileri grubundan çıkarılıp endüstri bitkileri listesine alınması için bürokratik girişimler devam ettirilmelidir.

Hammadde üretimi yanında kazancı artırmanın bir yolu olarak zamanla mamul maddeye ve ürün çeşitliliğine dönüşüm gerçekleştirilmelidir.

Biyöçeşitliliği korumak sanayii ve turizm sektöründen geçmektedir. Biri üretim diğeri pazarlamanın olmazsa olmazıdır. Türkiye, dünyada tıbbi ve aromatik bitkiler üretimi ve ticaretinde önemli bir ülkedir. Isparta ili başta olmak üzere Göller yöresi Türkiye’nin en önemli tıbbi ve aromatik bitki üretim merkezlerinden birisidir. Bu gün dünyada 300 türün uçucu yağının ticareti yapılmakta, bu ticaret yaklaşık 50 bin tonluk üretimle 1 milyar dolarlık pazara hitap etmektedir. Labiatae ve Rosaceae familyalarının birçok türü koku, tat, baharat, ilaç, içecek gibi pek çok alanda yaygın şekilde değerlendirilmektedir. Bu familyalara ait türlerin en yaygın olarak bulunduğu bölge Akdeniz’dir (Seçmen vd., 1993). Gülün de doğal çeşitliliğinin en çok bulunduğu alan, Isparta Dedegül dağıdır (Özçelik vd., 2012). Isparta bu yönüyle bir çok avantaja sahiptir.

Teşekkür

Çalışmalarımıza TÜBİTAK-TOVAG 1050627 no.lu proje ile finansal destek sağlayan TÜBİTAK Başkanlığına; SAN-TEZ 01177.STZ.2011-2 no.lu Proje ile çalışmalarımıza finansal destek sağlayan Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve ilgili genel müdürlüğüne; İstanbul Büyükşehir Belediyesi firmalarından İstanbul Ağaç Peyzaj Eğitim Hizmetleri ve Hayvanat Bahçesi İşletmeciliği San. Tic. A.Ş.’ye; “GÜL VADİSİ” Projemize sağladığı destekten dolayı BAKA Genel Sekreterliğine ve T.C. Kalkınma Bakanlığı’na; ayrıca çalışma ekiplerimize içtenlikle teşekkür ederim.

4.Kaynaklar

Aciduman, A., Er, U., Belen, D., 2007. Osmanlı Döneminden “Yazarı Bilinmeyen Cerrâhnâme” ve Nöroşirurji ile İlgili Bölümleri. Türk Nöroşirurji Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 3, 162-169.

Akkurt İ, Özçelik H, Canlı, FA, Demir, Y, vd., 2012. GÜL VADİSİ GPD: Gül Turizm, Sağlık, Araştırma ve Yaşam Merkezi’nin Kurulması, SDÜ-BAKA(T.C. Kalkınma Bakanlığı), Ankara / Isparta.

Aktan, S., Sağdıç, O. 2004. Dried rose (Rosa damascena Mill.) dreg: An alternative litter material in broiler production. South African Journal of Animal Science 34 (2): 75-79.

Altıntaş, A., 2009. Gül ve Gül Suyu Tarihte, Tedavi ve Gelenekteki Yeri, Maestro Reklamcılık Ltd. Şti. Yayınevi, Eczacılık ve Tıp Tarihi Serisi: 1, 176 sayfa, İstanbul.

Anonim, 2013. 1887 - 1953 arası Isparta’da gülyağcılık. <http://ispartaninkokusu.com.tr/?p=104>.

Anşin, R., 1985. Doğu Karadeniz Bölgesi’nde Yetişen Doğal Rosa L. Taksonlarının Sistematik, Anatomik ve Palinolojik Yönden Araştırılması, TÜBİTAK, TOAG, 472 No.lu proje.

Arslan, N., Gürbüz, B., Gümüşçü, A., 1996. Kuşburnunun Kültüre alınması ve Islahının Temel İlkeleri, Kuşburnu Sempozyumu 5-6 Eylül 1996, Gümüşhane, s.149-156.

Basim, E., Basim, H., 2003. Antibacterial activity of Rosa damascena essential oil. Fitoterapia 74 (2003) 394-396.

Baydar, H., 2005. Tıbbi, Aromatik ve Keyf Bitkileri(Bilim ve Teknolojisi), Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları, No: 51.

Baytop, T., 2001. Türkiye’de Eski Bahçe Gülleri, 149 s., T.C. Kültür Bakanlığı Yay. No: 2593.

Çınar, İ., Çolakoğlu, A.S., Alma, M.H., 2004. Kuşburnu Karotenoid Pigmentlerinin Ekstraksiyonu ve Gıdalarda Kullanım Potansiyelinin Belirlenmesi, Geleneksel Gıdalar Sempozyumu, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 23-24 Eylül 2004, Van, s.198-200.

Demirhan, E.A., 1992. Gülün Tıp Tarihindeki Yeri, Tıbbi Folklor Bakımından Önemi ve Bazı Orijinal Sonuçlar (Rose and Medical Folklore). IV.Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, 6-11 Mayıs 1991, Bildiriler Kitabı, IV., 97-103.

Fuleki, T., Francis, F.J., 1968. Quantitative methods for Anthocyanins 2. Determination of total anthocyanins and degradation Index for cranberry juice. J. of Food Science, 50: 754-756.

Köse, E., Sarsılmaz, M., Ögetürk, M., Kuş, İ., Kavaklı, A., Zararsız, İ., 2007. Öğrenme Davranışlarında Gül Esans Yağ Aromasının Rolü: Deneysel Bir Çalışma, Fırat Tıp Dergisi; 12, 3: s. 159-162.

Özçelik, H., Serdaroğlu, H., 1998. Isparta Florasına Genel Bakış, Isparta'nın Dünü, Bu Günü ve Yarını Semp. II, 16-17 Mayıs 1998, Isparta, Bildiriler Kitabı: II, 161-180.
Özçelik, H., Tanrıverdi, F., Orhan, H., Özkan, G., 2006. Türkiye'de ve Isparta'da Gül ve Gülcülüğün Tarihi Gelişimi, 3. Ulusal Süs Bitkileri Kong., 8-10 Kasım 2006, İzmir.

Özçelik, H., Gül, A., Özgökçe, F., Ünal, M., Özkan, G., Fakir, H., Orhan, H., Sakçalı, S., Korkmaz, M., 2009. Türkiye Rosa L. (Gül) Taksonlarının Genetik Çeşitliliğinin Tespiti, Ekonomiye Kazandırılma Olanaklarının Araştırılması ve Süleyman Demirel Üniversitesi Bünyesinde Rosaryum (Gülistan) Tesisi. TÜBİTAK, TOVAG 105 O 627 No.lu Proje.

Özçelik, H., 2010. Türkiye Bahçe Güllerine Sistemik Katkılar ve Yeni Kayıtlar, OT Sistemik Botanik Derg., 17, 1: 9-42.

Özçelik, H., Yıldırım, B., Muca, B., 2010. Isparta Gül Tarımına Yeni Materyaller, Isparta Değerleri Envanteri (Edt.: M. Kayalar), S. Demirel Üniversitesi, Adım Matbaacılık ve Ofset, Isparta, Envanter no: 17, s. 33.

Özçelik, H., Muca, B., Özavcı, A.G.M., 2011. Isparta Yağ gülü (Rosa x damascena Mill.) Yağı ve Çiçeklerinin Strese Bağlı Nörolojik ve Psikiyatrik Hastalıklara Etkileri, BİBAD, Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi 4,2: 99-105.

Özçelik, H., Özgökçe, F., Ünal, M., Korkmaz, M., 2012. The Diversity Centers and Ecological Characteristics of Rosa L. (Rosaceae) Taxa in Türkiye, International Research Journal of Plant Science, 3 (10): 230-237.

Seçmen Ö, Gemici Y, Leblebici E, Görk G, Bekat L, 1993. Tohumlu Bitkiler Sistematiği, Ege Üniv. Fen Fak. Kitaplar Serisi, No: 116.

Widrechner, M.P., 1980. History and Utilization of Rosa damascena, Economic Botany, 35 (1), 1981, pp. 42-58.